

Гоблик В. В.
доктор економічних наук, доцент,
Гарапко Е. В.
аспірант,
Мукачівський державний університет

МАЛІ МІСТА: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В статті досліджено проблеми соціально-економічного розвитку малих міст Закарпатської області. На основі типологізації вироблено рекомендації по організації заходів, направлених на удосконалення управління сталим соціально-економічним розвитком муніципальними утвореннями.

Ключові слова: малі міста, соціально-економічний розвиток, децентралізація, об'єднані територіальні громади.

Процеси, пов'язані зі створенням і організацією об'єднаних територіальних громад, центрами яких є малі міські поселення, потребу в нових дослідженнях, з виявлення домінантних ознак та відмінностей, специфіки їх функціонування. Малі міста сьогодні нагромадили низку проблем в своєму розвитку: втрата населення, погіршення демографічної ситуації, зростання рівня міграції, особливо молоді. Низький рівень життя, проблеми трудовлаштування, погіршення стану інженерних об'єктів, житлово-комунального господарства потребує створення умов для розвитку для залучення інвестицій, розвитку приватного бізнесу. Управління соціально-економічним розвитком таких формувань в Закарпатській області вимагає здійснити типологізацію малих міст, адже саме вони повинні бути каркасом системи розселення держави, однак, соціально-економічні перетворення останніх років часто проводилися без урахування специфіки малих населених пунктів, що не тільки не сприяло їх розвитку, а й посилювало кризові явища[1].

Виникла необхідність не тільки оцінити сучасне соціально-економічне становище міст Закарпатської області, потенціал їх розвитку, а й розробити деякі концептуальні засади їх подальшого функціонування. Дослідження проблем соціально-економічного розвитку малих міст регіону в умовах децентралізації сьогодні набуває особливо важливого значення і потребує поліпшення державного регіонального управління соціально-економічним розвитком малих міст, удосконалення механізмів їх функціонування. Вагомий внесок у розвиток

теоретичних і прикладних аспектів дослідження малих міст як основної форми розселення і соціально-економічних центрів розкривають у своїх працях Л. Бакалова, М. Долішній, Ф. Заставний, М. Мельник, Ю. Стадницький, О. Топчієв, Б. Хорєв, О. Шаблій, Л. Шевчук, С. Шульц та інші. Разом з тим, в умовах поглиблення економічних реформ виникає об'єктивна необхідність у поглибленні наукових досліджень, враховуючи специфіку Закарпатської області та запропонувати пропозиції по вирішенню проблем малих міст.

З цією метою проведено типологізацію малих міст області, що дасть змогу розробити стратегії розвитку економіки, створення передумов для залучення інвестицій та активізації інноваційних процесів, розробки комплексних програм соціально-економічного розвитку.

В основу даної типології покладено три групи показників: економічні, соціально-демографічні та екологічні. Структура типології може бути використана для потреб управління і прогнозування органів влади.

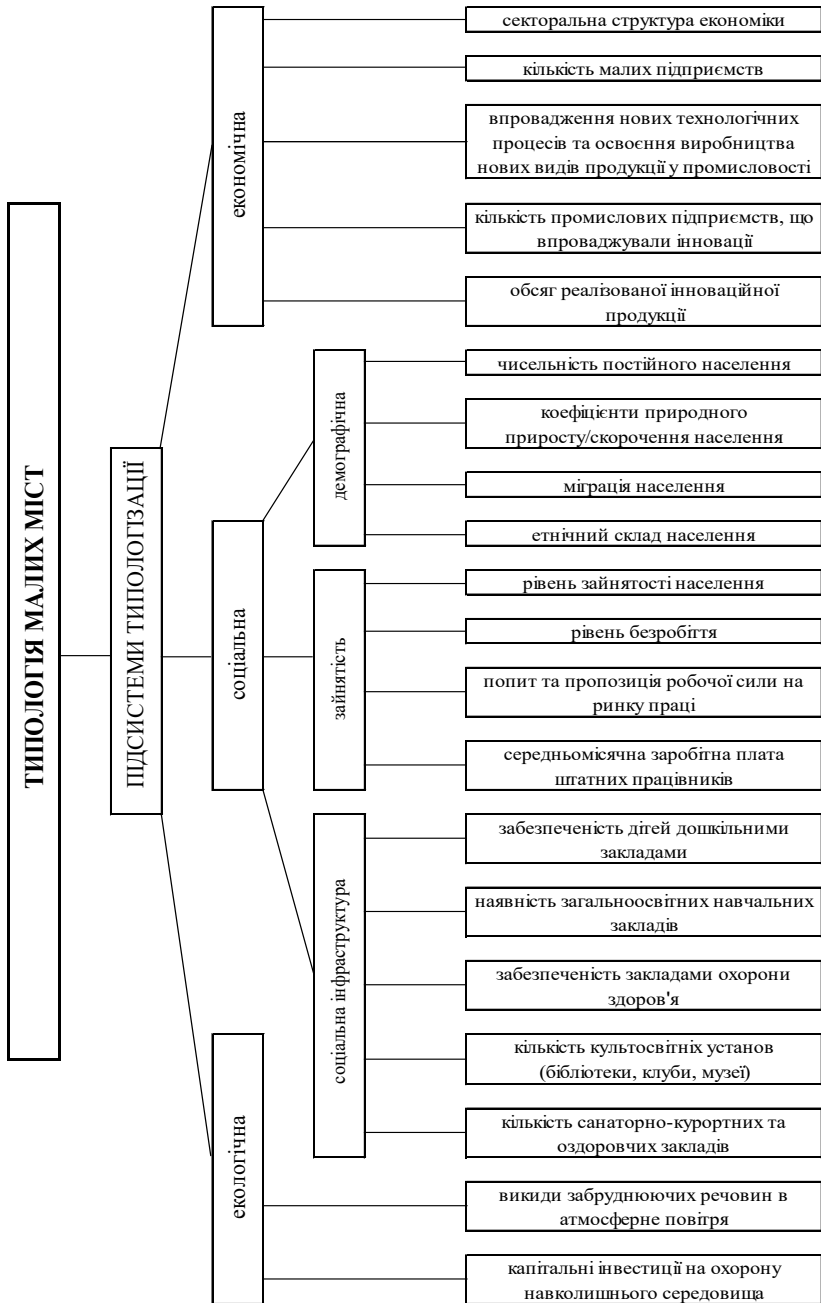

Рис. 1. Типологізація малих міст за ключовими параметрами їх розвитку[2]

Результати проведеного нами дослідження дозволяють зробити наступні висновки і пропозиції:

1. Малі міста виступають важливою складовою соціально-економічного розвитку регіону, матеріально-просторовим середовищем життєдіяльності населення навколишнього середовища.

2. Розвиток малих міст в умовах ринкових відносин та децентралізації, незначної державної підтримки змусили органи самоврядування самостійно вирішувати насущні проблеми на своїх територіях усіх господарюючих суб'єктів і населення, докорінно змінивши умови функціонування і розвитку міських поселень.

3. З метою задоволення потреб населення, поліпшення якості життя, оптимізації міського середовища - необхідно максимально використовувати весь наявний потенціал міст.

4. Надзвичайно важливим є ефективне використання природньо-ресурсного потенціалу, створення підприємницького середовища для малих підприємств, підприємців, що працюють на місцевій сировині.

5. Малі міста області мають високий рекреаційний потенціал. Одним з пріоритетним напрямків їх розвитку може стати туристично-рекреаційна діяльність, організація всіх видів індивідуального і масового відпочинку, туризму. На сьогодні цей процес стримується низьким рівнем розвитку соціальної інфраструктури.

6. Виробничий потенціал міських поселень визначається масштабами промислового виробництва, структурою і спеціалізацією промисловості. В умовах переходу до ринкової економіки від централізованого планування і управління, значному спаді обсягів виробництва підприємствами електронної, машинобудівної, меблевої промисловості, харчової індустрії їх продукція виявилась незатребуваною і неконкурентоздатною.

7. Аналіз власних доходів населення, «соціальної інфраструктури» і прожиткового мінімуму, а також показників стану трудових ресурсів і розвитку сфери послуг показує, що потенціал якості життя малих є досить низький.

Демографічна ситуація в малих містах аналогічна демографічній ситуації в області, що склалася на 1 січня 2018р. Чисельність наявного населення області, за оцінкою, становила 1258,1 тис. осіб. Упродовж 2017р. спостерігалосся загальне скорочення населення у кількості 622 особи, що у розрахунку на 1000 жителів становило 0,5 особи. На зменшення чисельності населення області вплинуло як природне, так і міграційне

скорочення у кількості 525 та 97 осіб відповідно.

8. Для міст основним напрямком розвитку є подальше нарощування потужностей провідних промислових підприємств, продукція яких затребувана на регіональному та загальноукраїнському ринку та збільшувати обсяг виробництва на підприємствах, які переробляють місцеву сільськогосподарську і мінерально-будівельну сировини. Для успішного фінансування господарства цих міст доцільно розвиток ринкової інфраструктури: створення філій банків, товарних бірж, інвестиційних фондів та ін.

9. Розвиток соціальної сфери передбачається за рахунок будівництва об'єктів охорони здоров'я, освіти, культури, побутового обслуговування.

10. Однією з умов стабілізації і розвитку економіки досліджуваних міст є розвиток малого і середнього бізнесу, який створює конкурентне середовище, додаткові робочі місця, насичує ринок товарами і послугами, розширює базу оподаткування. У малих і середніх містах області рівень розвитку малого підприємництва невисокий. Пріоритетом у розвитку малого бізнесу в перспективі повинен стати реальний сектор економіки, пов'язаний з виробництвом товарів і послуг, конкурентоспроможних на ринку. В умовах Закарпатської області - це переробка сільськогосподарської продукції, місцевого мінерально-будівельної сировини, розвиток традиційних ремесел і промислів. У сфері послуг - хімчистки, пральні, майстерні з ремонту складної побутової техніки, автомобільного транспорту, розвиток системи сервісу, туризму і т.д. Створення подібних підприємств не вимагає великих інвестицій, до того ж вони швидко окупаються.

11. Реалізація принципу саморозвитку малих і середніх міст можлива на основі підвищення ролі місцевого самоврядування, що організує і координує всі види суспільно-економічної діяльності на своїй території. Ця роль в даний час в основному декларується, так як вищі законодавчі та виконавчі органи приймають рішення і нормативні акти, виконання яких вимагає додаткових фінансових коштів з місцевих бюджетів, яких, як правило, вони не мають.

У свою чергу, місцеві органи влади, вишукуючи кошти, змушені успішно працюючі підприємства обкладати всілякими додатковими зборами, що в кінцевому підсумку веде до зниження ефективності їх діяльності.

Пройшовши довгий шлях історичного розвитку, малі міста не втратили свою значимість, свій статус культурного і промислового центру в умовах об'єднання територіальних

громад. Варто враховувати, що кожне мале місто області має свої економічні, географічні, соціальні особливості. Тому шляхи вирішення проблем залежать від скоординованої дії влади на державному, регіональному та місцевому рівні, що вплине на відродження і подальший розвиток малих міст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гоблик, В. В. Проблеми типології малих міст Закарпаття в сучасних умовах / В. В. Гоблик, Т. Д. Щербан, Е. В. Гарапко // Актуальные проблемы современной науки : сборник тезисов научных трудов XXVIII Международной научно-практической конференции (29 марта 2018). - Санкт-Петербург-Астана-Киев-Вена, 2018. - С.67-70. - Режим доступа: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15228295537414.pdf> (дата звернення: 13.04.2018р.).

2. Гарапко Е.В. Методичні підходи до типології малих міст як наукова основа управління їх розвитком / Е.В. Гарапко // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка» : збірник наукових праць. - Вип. 2(8). - Мукачево: РВВ МДУ, 2017. - С.113-120.

The article deals with the problems of socio-economic development of small towns of Transcarpathian region. Based on typology were made recommendations for the organization of events aimed at improving the management of sustainable socio-economic development of municipal entities.

Key words: small towns, socio-economic development, decentralization, united territorial communities.

УДК 338.48

Деркач В. Ю.
магістрантка, спеціальність «Туризм»
Лужанська Т. Ю.
кандидат географічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

СИНЕРГЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

У статті розглянуто основні підходи до формування синергетики як науки, проблеми синергетичного ефекту, положення щодо синергетичного управління, напрями